2. NİYET-AMEL İLİŞKİSİ

1- قَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: "إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى دُنْيَا يُصِيبُهَا أَوْ إِلَى امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا فَهِجْرَتُهُ إِلَى مَا هَاجَرَ إِلَيْهِ".

Ömer b. el-Hattâb'dan (r.a) rivayet edildiğine göre Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu:

"Ameller, niyetlere göre değerlenir. Herkes yaptığı işin karşılığını niyetine göre alır. Kim elde edeceği bir dünyalığa veya evleneceği bir kadına kavuşmak için yola çıkmışsa onun hicreti hicret ettiği şeye göre değerlenir."[7]

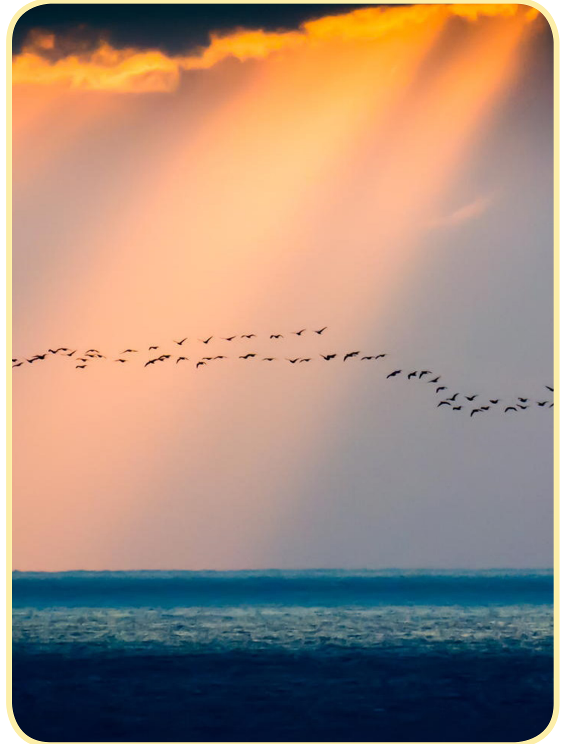
2- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "مَنْ سَمَّعَ سَمَّعَ اللّٰهُ بِهِ وَمَنْ رَاءَى رَاءَى اللّٰهُ بِهِ".

İbn Abbâs'tan (r.a) rivayet edildiğine göre Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu:

"Kim şöhret peşinde olma niyetiyle yaptığı iyiliği duyurursa (süm'a) Allah da onun gizli işlerini duyurur. Kim gösteriş yaparsa Allah da onun riyakârlığını açığa vurur."[8]

3- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "إِنَّ اللّٰهَ عَزَّ وَجَلَّ لَا يَنْظُرُ إِلَى صُوَرِكُمْ وَأَمْوَالِكُمْ وَلَكِنْ إِنَّمَا يَنْظُرُ إِلَى قُلُوبِكُمْ وَأَعْمَالِكُمْ".

Ebû Hureyre'den (r.a) rivayet edildiğine göre Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: *"Şüphesiz Allah Teâlâ suretlerinize ve mallarınıza bakmaz. Ancak kalplerinize ve amellerinize bakar."*[9]

7 Buhârî, Bed'ü'l-vahy, 1; Müslim, İmâret, 155; Ebû Dâvûd, Talâk, 11; Tirmizî, Fezâilü'l-Cihâd, 16; Nesâî, Tahâret, 60; İbn Mâce, Zühd, 26.
8 Buhârî, Rikak, 36; Müslim, Zühd, 47-48; Tirmizî, Zühd, 48; İbn Mâce, Zühd, 21. Hadisin senedi Müslim'e aittir. Buhârî, hadisi Cündeb b. Abdullah'dan rivayet eder.
9 Müslim, Birr, 34; Ahmed b. Hanbel, II, 539; İbn Mâce, Zühd, 9.

Açıklama

Niyet hadisinin vürud sebebi şudur: Bir sahabi, Medine'ye hicret etmek isteyen Ümmü Kays adlı bir hanımla evlenmek ister. Ümmü Kays, kendisiyle evlenmek isteyen sahabiye Medine'ye hicret edeceğini ve orada evlenebileceğini ifade eder. Sahabi, bu kadınla evlenmek arzusuyla Medine'ye hicret eder. Bu durumu bilen sahabiler, ona Ümmü Kays'ın muhaciri anlamında "Muhâciru Ümmü Kays" diye lakap takarlar ve onun hicret sevabı kazanıp kazanmadığını konuşurlar. Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v), herkesin niyetine göre sevap kazanacağını belirterek meseleye açıklık getirir.

Hadisin bazı tariklerinde "Kimin niyeti Allah'a ve Rasûlü'ne varmak, onlara hicret etmekse eline geçecek sevap da Allah'a ve Rasûlü'ne hicret sevabıdır." diye ziyade bir cümle mevcuttur.

İmam Şâfiî'nin hocası Abdurrahman İbn Mehdî, "Kim bir kitap yazmak isterse buna niyet-amel hadisiyle başlasın." der. Nitekim Buhârî el-Câmiu's-Sahîh adlı eserine bu hadisle başlar. Böylelikle yazar, kitabını dünyevi bir maksatla değil, samimi ve halis niyetle yazdığını ima eder.

Niyet, amel ile ibadeti âdetten ve alışkanlıktan ayıran temel ölçüdür. Niyet, bir işi Allah (c.c) rızası için yapmayı kalpten geçirmek demektir. Niyet kalbin işidir ve merkezi kalptir. Kalbin katılmaması durumunda bir amelin yalnız dil ile telaffuz edilmesi kabul edilmez. Zira Allah (c.c) şekil ve kalıba, mal ve servete değil; kalbe ve amele bakar. Bu hadisiyle Peygamber Efendimiz (s.a.v), halis niyete dayanmayan bir ibadetin Allah (c.c) nezdinde hiçbir değer ifade etmediğini açıklar. Yapılan işten sevap kazanabilmek için samimi niyetle işe başlamak ve Allah (c.c) rızasını gözetmek şarttır. Dünyevi-maddi bir çıkar için dinî değerler istismar edilemez, edilmemelidir. Aslında doğrudan ibadet olmayan bir iş, iyi niyet ve samimi duygularla yapıldığı takdirde ibadete dönüşür. Mesela yemek yerken bundan elde edilecek güç ve kuvvetle kulluk ve iyilikte bulunmayı düşünmek sevap kazandırır.

DEĞERLENDİRELİM

Rasûlullah (s.a.v), *"Gerçek muhacir, Allah'ın yasakladığı şeylerden kaçınan kimsedir."* buyurdu.

(Buhârî, İman, 4)

Bir kişi, "Hangi hicret daha faziletlidir?" diye sorduğunda Rasûlullah (s.a.v *"Allah'ın yasakladığı şeyleri terk etmendir."* diye cevep verdi.

(Nesâî, Bey'at, 12)

Siz de bunlara benzer hicretle ilgili hadisleri düşünerek zihninizde hicret tanımı oluşturunuz.

BİLGİ KUTUSU

Zahitlerden Fudayl b. Iyâz diyor ki: "Kınanma kaygısıyla ameli terk etmek riya, insanlara gösteriş olsun diye amel etmek şirk, bu iki kusurdan kurtulmak ise ihlastır".

"Görsünler, duysunlar ve desinler" diye ibadet etmek amelî bir şirk ve büyük bir günahtır. Ancak gösterişi asla aklından geçirmeyen bir mümin, başkalarını teşvik etmek niyetiyle herkesin göreceği şekilde ibadette bulunabilir; namaz kılıp zekât verebilir.

BİLGİ KUTUSU

İhlas suresini ve mealini okuyarak ihlas kavramının ifade ettiği anlamı, okuduğunuz hadislerle bütünlük içinde anlamaya çalışınız.

Sonraki hadiste geçen süm'a, birilerine duyurarak şöhret peşinde olmayı ifade eder. Riya da gösteriş, iki yüzlülük, samimiyetsizlik demektir. Bir ahlak terimi olarak riya, "Allah'tan başkasının hoşnutluğunu kazanma düşüncesiyle amelde ihlası terk etme" diye tarif edilir. İhlas ve sıdk kavramlarının karşıtı olan riya, "Allah'a itaat eder görünerek kulların takdirini kazanmayı isteme" veya "saygınlık kazanma, çıkar sağlama gibi dünyevî amaçlarla kendisinde üstün özellikler bulunduğuna başkalarını inandıracak

tarzda davranma" diye de açıklanır. Bu durumda riya ve süm'a, dinî-manevi değerleri istismar etmek anlamına gelir. Bu ise hem Allah (c.c) nezdinde hem halk nazarında itibar kaybı demektir. Yüce Rabbimiz, gösteriş ve şöhret peşinde olanlar hakkında şöyle buyurur:

"Ey iman edenler! Allah'a ve ahiret gününe inanmadığı hâlde malını gösteriş için harcayan kimse gibi başa kakmak ve incitmek suretiyle hayırlarınızı boşa çıkarmayın. Böylelerinin durumu, üzerinde toprak bulunan düzgün ve yalçın kayaya benzer ki şiddetli bir yağmur yağmış, onu çıplak hâlde bırakmıştır. Bu gibilerin kazandıkları hiçbir şeyden bir istifadeleri olmaz ve Allah, inkârcı topluluğa hidayet vermez."[10] "Ve bunlar Allah'a ve ahiret gününe inanmadıkları hâlde mallarını, insanlara gösteriş için sarf edenlerdir. Bir kimsenin arkadaşı şeytan olursa o ne kötü bir arkadaştır!"[11]

Sahabeden Amr b. Sâbit (r.a), Uhud günü iman edip silahını kuşanarak namaz kılmaya vakit bulamadan savaş meydanına gidip orada şehit olmuştu. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v), "Az amel işledi fakat çok kazandı." buyurarak onun niyet ve samimiyetini haber vermişti. Tebe-i Tâbiîn âlimlerinden Abdullah İbnü'l-Mübârek diyor ki: "Nice küçük ameller var ki niyeti onu Allah katında büyütür, nice büyük ameller de var ki (riya, süm'a ve şöhret gibi) niyeti onu küçültür."

Peygamberimiz (s.a.v), ahirette hesap günü riyakâr ve ikiyüzlülerin ellerinin bomboş kalacaklarını şöyle haber verir: "Kıyamet günü hesabı ilk görülecek kişi, şehit olmuş bir kimse olup huzura getirilir. Allah Teâlâ (c.c) ona verdiği nimetleri hatırlatır, o da hatırlar ve bunlara kavuştuğunu itiraf eder. Allah Teâlâ (c.c) buyurur:

– Peki bunlara karşılık sen ne yaptın?

– Şehit düşünceye kadar senin uğrunda cihat ettim.

– Yalan söylüyorsun. Sen, "cesur adam" desinler diye savaştın, o da denildi.

Sonra emrolunur da o kişi yüzüstü cehenneme atılır. Bu defa ilim öğrenmiş, öğretmiş ve Kur'an okumuş bir kişi huzura getirilir. Allah (c.c) ona da verdiği nimetleri hatırlatır. O da hatırlar ve itiraf eder. Ona da sorar:

Allah (c.c), bir kuluna verdigi nimetin eserini onun üzerinde görmeyi sever.

Bütün yaratılmışlar Allah'ın varlığına şahitlik eder.

BİLGİ KUTUSU

Hadislerin ifadesine göre, "Müminin niyeti amelinden hayırlı" olurken, "münafığın ameli niyetinden hayırlı" olmaktadır. Bu konuyu sınıfta tartışınız.

10 Bakara suresi, 264. ayet.
11 Nisâ suresi, 38. ayet.

– Peki, bu nimetlere karşılık sen ne yaptın?

– İlim öğrendim, öğrettim ve senin rızan için Kur’an okudum, cevabını verir.

– Yalan söylüyorsun. Sen “âlim” desinler diye ilim öğrendin, “Ne güzel okuyor.” desinler diye Kur’an okudun. Bunlar da senin hakkında söylendi.

Sonra emrolunur o da yüzüstü cehenneme atılır. Daha sonra Allah’ın (c.c) kendisine her çeşit mal ve imkân verdiği bir kişi getirilir. Allah (c.c) verdiği nimetleri ona da hatırlatır. O da hatırlar ve itiraf eder. Allah (c.c) buyurur:

– Peki ya sen bu nimetlere karşılık sen ne yaptın?

– Verilmesini sevdiğin, razı olduğun hiçbir yerden esirgemedim, sadece senin rızanı kazanmak için verdim, harcadım, der.

– Yalan söylüyorsun. Hâlbuki sen, bütün yaptıklarını “ne cömert adam” desinler diye yaptın. Bu da senin için zaten söylendi, buyurur. Gerekli talimat verilir, bu da yüzüstü cehenneme atılır.[12]

12 Müslim, İmare, 152; Nesaî, Cihad, 22; Ahmed b. Hanbel, II, 322.
13 Ebû Dâvud, Sünnet, 15; Tirmizî, Radâ, 11; İbn Mâce, Nikâh, 50; Ahmed b. Hanbel, II, 527.
14 Buhârî, İman, 3; Müslim, İman, 58.